

Sjöfartsskydd

Till trafikutskottet

Inledning

Proposition 2003/04:106 Sjöfartsskydd har hänvisats till trafikutskottet. Den 4 maj 2004 beslutade trafikutskottet att bereda justitieutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen jämte med anledning av propositionen väckta motioner.

Med anledning av propositionen har väckts tre motioner, T16–T18.

Propositionen föranleder följande yttrande från justitieutskottet.

Till yttrandet har fogats 2 avvikande meningar och 1 särskilt yttrande.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till en lag om sjöfartsskydd. Lagen skall komplettera förordningen (EG) nr 725/2004 av den 31 mars 2004 om förbättrat sjöfartsskydd på fartyg och i hamnanläggningar.

Genom EG-förordningen görs de regler om sjöfartsskydd som i december 2002 antogs av de till Internationella sjöfartsorganisationen (IMO) anslutna staterna till gällande rätt inom gemenskapen. Reglerna om sjöfartsskydd syftar till att skydda sjöfartssektorn mot grova våldsbrott, bl.a. terrorism. Rederier, fartyg och hamnanläggningar skall samarbeta för att upptäcka och bedöma hot i form av brottsliga handlingar mot sjöfartssektorn. Flaggstater och hamnstater skall aktivt delta i skyddsarbetet genom bl.a. besiktningar av fartyg och hamnanläggningar samt återkommande inspektioner av dessa.

I den föreslagna lagen om sjöfartsskydd anges bl.a. att det skall vara möjligt att utföra kroppsvisitation och undersöka egendom på fartyg eller i hamn-

anläggningar utan att någon misstanke om brott föreligger, på samma sätt som i dag sker inom flygsektorn. Vidare införs straffbestämmelser för den som inte genomför sjöfartsskyddet på det sätt som anges i EG-förordningen eller på annat sätt bryter mot bestämmelserna i förordningen. I övrigt innehåller förslaget till lag om sjöfartsskydd bl.a. vissa kompletterande tillsynsregler, bestämmelser om avgifter för sjöfartsskyddet samt bestämmelser om vem som skall bestämma vilken s.k. skyddsnivå som skall gälla för fartyg och hamnanläggningar.

I lagen om sjöfartsskydd föreslås, utöver bestämmelser som kompletterar EG-förordningen om sjöfartsskydd, bestämmelser som krävs för att genomföra vissa av de nya internationella regler som antagits av IMO men som inte regleras i EG-förordningen.

Förutom den nya lagen om sjöfartsskydd föreslås också ändringar i lagen (1982:395) om Kustbevakningens medverkan vid polisiär övervakning för att ange Kustbevakningens brottsförebyggande och brottsbekämpande uppgifter inom ramen för sjöfartsskyddet, och dessutom föreslås att en hänvisning i ordningslagen (1993:1617) görs till de föreslagna bestämmelserna om ordning i lagen om sjöfartsskydd.

Utskottets överväganden

Yttrandets omfattning

Utskottet begränsar sitt yttrande till sådana frågor som ligger inom utskottets beredningsområde och som behandlas i propositionen, i första hand de föreslagna bestämmelserna om kroppsvisitation och annan undersökning i 13–19 §§ lagen om sjöfartsskydd. I anslutning härtil kommer några av de motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen att kommenteras. Det rör sig om motionerna T16 yrkandena 1–3 och T17 yrkande 1. Den föreslagna regleringen föranleder också en viss utökning av arbetsuppgifterna inom flera av rättsväsendets myndigheter. Denna del föranleder inga kommentarer från utskottets sida.

Kroppsvisitation och annan undersökning

Regeringen föreslår att det skall var möjligt att utföra kroppsvisitation och undersöka egendom på fartyg eller i hamnanläggning utan att det föreligger någon misstanke om brott på samma sätt som i dag sker inom flygsektorn. Enligt förslaget skall väskor, fordon, gods, rum och andra slutna förvaringsställen få undersökas. Detta inkluderar bl.a. besättningens och andras hytter ombord på fartygen. Syftet med bestämmelserna är att förebygga brott, och den som inte frivilligt underkastar sig kroppsvisitation eller annan undersökning skall kunna avvisas eller avlägsnas från fartyget eller hamnanläggningen.

Kroppsvisitation och annan undersökning föreslås i propositionen få utföras av polisman, kustbevakningstjänsteman eller annan särskilt utsedd person som förordnats av polismyndigheten. Om undersökningen utförs av annan sådan särskilt utsedd person skall den ske under polismans ledning.

I motion T16 (v) yrkandena 1–3 begärs att kroppsvisitation och undersökning av fartygsbesättningens hytter inte skall få ske vid skyddsnivå 1 (normalläget) utan att misstanke om brott föreligger samt att undersökning av fordon endast skall få ske vid misstanke om brott och då utföras av en myndighet. I motion T17 (m) yrkande 1 begärs att besättningens hytter skall få undersökas endast då misstanke om brott föreligger.

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot kroppsvisitation samt husrannsakan och liknande ingrepp. Detta skydd får enligt 12 § samma kapitel begränsas endast för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får dock aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den.

Husrannsakan och kroppsvisitation får ske i syfte att utreda brott. För sådana fall finns regler i 27 och 28 kap. rättegångsbalken. Det finns också vissa regler i polislagen (1984:387) som ger möjlighet till kroppsvisitation och

undersökningar för att förebygga vissa allvarliga brott, se 23 §. De nu föreslagna bestämmelserna tar emellertid sikte på fall där det inte finns någon konkret brottsmisstanke.

Som regeringen anför i propositionen gör sig behovet av verkningsfulla skyddsåtgärder mot brott som utgör en fara för säkerheten gällande med samma styrka när det gäller fartyg och hamnanläggningar som inom luftfarten. Det är viktigt att förebygga risker för terroristhandlingar inom sjöfarten innan denna blir lika utsatt som luftfarten varit. Kroppsvisitationer av människor och kontroller av bagage, fordon, gods, rum och andra slutna förvaringsställen kan emellertid i dag göras endast av polisman och endast vid misstanke om brott. För att uppnå ett tillfredsställande skydd kan det krävas en utökad möjlighet att kroppsvisitera människor och undersöka egendom, samtidigt som hänsyn självklart måste tas till risken för kränkning av den personliga integriteten.

Detta gäller t.ex. för flygplatser. En möjlighet att till förekommande av brott kroppsvisitera flygpassagerare eller annan som uppehåller sig på flygplats samt undersöka väska eller annat slutet förvaringsutrymme inom flygplatsen har funnits sedan länge genom lagen (1970:926) om särskild kontroll på flygplats. Lagen, som ursprungligen var tänkt att gälla under begränsade tidsperioder, har kommit att tillämpas generellt och utan tidsmässigt avbrott. Regeringen har nyligen överlämnat en remiss till Lagrådet med förslag till en lag om luftfartsskydd, som bl.a. skall ersätta lagen om särskild kontroll på flygplats. Lagrådsremissen innehåller förslag till bestämmelser om kroppsvisitation och undersökning av väskor, fordon och andra slutna förvaringsställen inom flygplatsens område motsvarande dem som nu föreslås för fartyg och hamnområden.

Utskottet noterar att förslaget till lag om sjöfartsskydd inte innehåller någon uttrycklig proportionalitetsbestämmelse. Det följer emellertid ändå av den nyss nämnda bestämmelsen i 2 kap. 12 § regeringsformen att man i skyddsplanerna får föreskriva sådana tvångsåtgärder som kroppsvisitation samt undersökning av t.ex. hytter och fordon endast om skälen för åtgärderna uppväger det intrång eller men i övrigt som dessa innebär för den enskilde. Med den anmärkningen kan utskottet inte finna några invändningar i princip beträffande utformningen av bestämmelserna om kroppsvisitation och andra undersökningar enligt 13–19 §§ förslaget till lag om sjöfartsskydd.

Frågan om propositionens förslag är i överensstämmelse med Sveriges åtaganden enligt den i ärendet aktuella EG-förordningen är något som i första hand trafikutskottet bör bedöma. Detsamma gäller i princip om propositionens förslag kan inskränkas på det sätt som föreslås i motionerna.

Undersökning av besättningens hytter måste emellertid genomföras på ett sådant sätt att den personliga integriteten bibehålls. Åtgärderna måste dessutom stå i proportion till det förväntade resultatet. Utskottet anser att regeringen i nu föreslagna bestämmelser om undersökning av besättningens hytter har gått för långt i sin avsikt att förhindra brott. Enligt utskottets mening bör det

inte införas någon möjlighet att i normalläget, dvs. skyddsnivå 1, vidta sådana åtgärder.

När det gäller motionerna T16 yrkande 3 och T17 yrkande 1 synes det dock klart att kraven på att undersökning av fordon respektive besättningens hytter endast skall få företas om brottsmisstanke föreligger strider mot förordningen. I den delen gäller för övrigt att husrannsakan enligt rättegångsbalken som regel torde vara möjlig.

Stockholm den 13 maj 2004

På justitieutskottets vägnar

Johan Pehrson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Pehrson (fp), Susanne Eberstein (s), Rolf Olsson (v), Margareta Sandgren (s), Beatrice Ask (m), Lennart Nilsson (s), Helena Zakariasén (s), Peter Althin (kd), Elisebeht Markström (s), Jeppe Johnsson (m), Yilmaz Kerimo (s), Torkild Strandberg (fp), Johan Linander (c), Göran Norlander (s), Cecilia Magnusson (m), Leif Björnlod (mp) och Kerstin Andersson (s).

Avvikande meningar

1. Undersökning av besättningens hytter

av Susanne Eberstein (s), Margareta Sandgren (s), Lennart Nilsson (s), Helena Zakariasén (s), Elisebeht Markström (s), Yilmaz Kerimo (s), Göran Norlander (s) och Kerstin Andersson (s).

Vi anser att den del av justitieutskottets betänkande i avsnittet Kroppsvisitation och annan undersökning som börjar med ”Undersökning av besättnings” och slutar med ”sådana åtgärder” bort utgå.

2. Kroppsvisitation

av Rolf Olsson (v) och Leif Björnlod (mp).

Vi anser att efter den del av justitieutskottets yttrande i avsnittet Kroppsvisitation och annan undersökning som börjar med ”Undersökning av besättnings” och slutar med ”sådana åtgärder” bort införas följande stycke:

Samma resonemang bör tillämpas på kroppsvisitation.

Särskilt yttrande

Undersökning av fordon

av Rolf Olsson (v) och Leif Björnlod (mp).

Vi anser att kontrollåtgärder inom sjöfarten måste genomföras på ett sådant sätt att den personliga integriteten bibehålls. Åtgärderna måste dessutom stå i proportion till det förväntade resultatet. Vi anser att regeringen i nu föreslagna bestämmelser om undersökning av fordon har gått för långt i sin avsikt att förhindra brott. En sådan undersökning bör endast få genomföras vid misstanke om brott. Vi känner oss emellertid bundna av den aktuella EG-förordningen samt andra internationella instrument, och vi avstår därför från att yrka bifall till motion T16 yrkande 3.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utskottets överväganden	3
Yttrandets omfattning	3
Kroppsvisitation och annan undersökning.....	3
Avvikande meningar	6
1. Undersökning av besättningens hytter	6
2. Kroppsvisitation	6
Särskilt yttrande.....	7
Undersökning av fordon	7